

עין משפט נר מצוה

לח א מיי פ"ה מה'ל תענית ה'י י סגמ עשין ג טוש"ע ר"ח ס' תקנח סעיף כג:
למ ב מיי שס טוש"ע שס סעיף כד:
מו ג ד טוש"ע שס סעיף כה:
מוה מיי פ"ה מה'ל גזל הלכה י"ד טור י"ד סימן שס:

רבינו חננאל

ר' [שמעון בן גמליאל] אומר כל האוכל ושותה בט' באב כאילו אוכל ושותה ביום הכיפורים. ר' עקיבא אומר העושה מלאכה בט' באב אינו רואה סימן ברכה לעולם. והמפורים אומרים העושה מלאכה בט' באב אינו רואה סימן ברכה לעולם. בשמחת ירושלים שנאמר שמואל את אר ירושלים וגילו בה כל אוהביה וגו'. כל שאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה. וכל האוכל בט' באב עלי הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמתם. עונותיו חקוקין על עצמותיו. ר' יהודה מחייב בכפיית המיטה ולא הודו לו חכמים. תנא מורה ר' יהודה לחכמים [בשאינן] יכול. כגון עובדות ומניקות וכיוצא בהן, שאין כופין משיטותיהם. ומודין חכמים לר' יהודה, שכופה כל אדם מיטתו, מי שהוא יכול לישן על הקרקע. ואמר רבא הליכתא כתנא דידן קרתי לא הודו לו חכמים. מהנהגו של ר' יהודה בביב אלעאי, בברט ט' באב היה יושב בין תנור לכיריים, ואוכל פת חריבה. במלח ושותה קיתון של מים, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו. א' רבן שמעון א"ר גמליאל לא היו ימים טובים לישראל בט' [ו] באב וכיום הכיפורים. בשלמא יום הכיפורים משום שהוא יום שנתנו לוחות האחרונים. לפי שכן[ש]חשוב מז' בסיון שעלה משה לקבל לוחות הראשונים מ' יום עד י"ז בתמוז, שנא' ואתנפל לפני ה' וגו', עד כ"ט באב, ומיד א' לו הקנב[יה] למשה עלה אלי ההרה, ונלה ביזם ל' של אב עשה (ג') [נמ'] יום ירד בלוחות האחרונים, והוא יום הכיפורים, לפיכך ראוי להיות יום טוב. אלא ט"ן[ן] באב מפני מה [הוא] יום טוב. ואמר, יום שהותירו שבטים לבוא זה בזה. דדרוש זה הדבר שכתוב בענין ולא תסוב נחלה ממטה למטה אתר, לא הא נהג אלא באותו דור שנכנסו לארץ. ולהם נחלקה הארץ בלבד. ור' יוחנן אמר שהותר שבט בנימין, דדרוש איש ממנו לא יתן בתו לבנימין, ממנו ולא מבנינו. רב נחמן אמר יום שכלו בו מתי מדבר. ומצינו בפרוש בירושלמי, ר' אבון אמר שבעל בו החפירה, דא"ר לוי בכל ערב ט' באב היה משה רבינו מוציא כרוז במחנה ושראי צא לחפור, היו יוצאין (צמצן) וחופרין בקרית וכל אחד ישן בקברו, ובשחר מי שמצא חי חזר למחנה והמתים נשארו בקבריהם, ומוצאין עצמן בכל שנה חסרים ט"ו אלף ופרטורטו, בשנת שלשים

מסורת הש"ס

א) (גרכות ז':] פסחים נד:, גכ"ף) ונבא"ש מהופכים דברי ר"ע לנש"ג ודברי נש"ג לר"ע, א) גיטין ט, ד) [ג"כ ס:], ה) כר"ף ור"ש ליתא מ"ה, ו) מ"ק כ, מדרס נ, סנהדרין כ, ז) בס"י א"י דקאמר ולא הודו, ח) ג"כ קבל. ע"ש, ט) [גכ"כ קבל. אימא רב דימי בר יוסף אמר רב נחמן יום וכו'], י) [גיר' הערוך פרוזדלות פי' שזורים וע' לעיל כח. והוסיפו פרוזדלות ס"י], ק) [גיטין פת]. ו)שם הגי' פרדסות וכן הגי' גכ"כ קבל:, ל) [ירושלמי מעניח סופ"ד], מ) [נ"ש גרש"ס וע' מהרש"ל א], נ) תמים ממ"ד אלף פרוטורטו לא"ל,

תורה אור השלם

- שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שישו אתה ממש כל המתאבלים עליה: ישעיהו סו י
- ולא ישכבו את גבורים נפלים מע"רים אשר ירדו שאול בבלי מלחמתם ויתנו את חרבונם תחת ראשיהם ותודי עונתם על עצמותם כי חטית גבורים בארץ חיים:
- זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד לאמר לטוב בעיניכם תהינה לנשים אך למשפחת משה אביהם תהינה לנשים:

- במדבר לו ו
- ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לשפוט כא א
- יהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב הקם: דברים ב טז

הגהות הב"ח

א) רש"י ד"ה שיעט ס' הרי שמונים יום וגלל זוט כפור השלים כנגד:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כל העושה וכו' ברשומות. בירושלמי. דעיו"ק דין מה ע"א תמו' ד"ה א' אשם כתבו כן בשם מרש איכה רנמי: שם ד"ה יום שבו וכו' ובבל ט"ב היו מתים. עיין משנות חות יליד בסוף הספר תשוב: של הגאון מוה"ר ז"ל בסופו:

רבינו גרשום

מחייב בכפיית המטה. לכוף מטחו כאבל. עובדות ומניקות. שאי אפשר להם בלא מטות מה תהא עליהם. שאר מטות. שאינו שוכב עליה. דר' יהודה מחייב לכוף כל המטות שבבית, וחכ"א אינו חייב לכוף אלא מטות בלבד. (כל הכלים המשיאלות זו לזו טעונות טבילה, שמא נדדה הין.) יום שכלו מתי מדבר. וקבעו יום טוב לפי שחזר הדיבור למשה.

בשלשה פרקים פרק רביעי תענית

ב' העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם.

כלומר בלילה מלאכה שרגיל לעשות בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם וחייב אדם לזער ולמעט כצדדו ובהנאותיו שאם היה רגיל לשכב על שני כרים לא ישכב כי אם על אחד אצל עובדות ומניקות אינן חייבות כולי האי שאינם יכולות להטעיר בעצמן ואוכלין סעודה המפסקת מצדו יום וכן נמי ציום הכפורים (נמי) לרץ לסעוד מצע"י דתוספת יום הכפורים מן המורה כדכתיב (ויקרא כג) מערב ועד ערב וכתיב בעצם היום הזה (שם) אצל מכל מקום אין לאסור לשמות משאכל סעודה מפסקת ועדיין הוי היום גדול כדמשמע בירושלמי דר' יוסי איקלע לגזי דריש כנישתא והוה סעיד אמר ליה ההוא ריש כנישתא סעוד אכלי אמר ליה אכלית ואפסקית אמר לו אשגח עלי דלח לימרון הדין גזרח לא אשגח עליה אכל מכל עיגול פמית ואכל מכל תגשיל ותגשיל חד פת ושמה מכל חזית חד כסא והכי הלכתא אס עדיין היום גדול לאחר שאכל סעודה המפסקת מותר לשמות אפילו ערב יוה"כ וכל שכן ערב תשעה באב:

אמר רבא הלכה כתנא דידן ולא

הודו לו חכמים. פירוש שאין לרץ לכפות המטה והאידנא דחיישין לכשפים לא עבדינן כפיית המטה ואפילו באצל:

יום שהותרו השבטים **לבא** זה בזה. פירוש דהיינו י"ט:

יום שבו בלו מתי מדבר. כדאמר' (במדבר א'יה) כל ט' באב היו עושין קבריהן ושוכנין בתוכן ולמחר הכרוז יולא הגדלו החיים ולאותה השנה שאלה הגזרה קמו כולם והיו סבורים שאלה טעו בחדוש עד שראו הלצנה מלאה ואז ידעו שכלתה הגזרה ועשו יו"ט ופרשצ"ס (גכ"כ דף קבל.)⁽¹⁾ כל המ' שנים לא היו מתים אלא בט' באב⁽²⁾ וזכל ט' באב היו מתים⁽³⁾ כ"א אלף ופרטורטו ומפרש הסם דאותו פרטורטו עולה למ' שנים ט"ו אלף וי"מ שהיו מתים בכל יום אך רוב המתים היו לעולם בתשעה באב ובחמשה עשר באב פסקה הגזרה ולא מתו כלל ועשו י"ט:

מיקנו

נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא

ייתן בתו לבנימן לאשה מאי דרוש

אמר רב ממנו ולא מבנינו⁽⁴⁾ (אמר) רבה בר בר חנה א"ר יוחנן יום שכלו

בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם

משה שנאמר⁽⁵⁾ ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה'

אלי אלי היה הדבור עולא אמר יום שביטל הושע בן אלה⁽⁶⁾ פרוסדיות

⁽⁷⁾ שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל להגל ואמר

בין תנור לכיריים ואוכל ושותה עליה קיתון של מים ודומה כמי שמתו מוטל לפניו תנן התם⁽⁸⁾ * מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובכל מקום ת"ח בטלים רשב"ג אומר לעולם יעשה כל אדם עצמו כתלמיד חכם תניא נמי הכי רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו כתלמיד חכם כדי שיתענה תניא אידך רשב"ג אומר כל האוכל ושותה בט' באב כאילו אוכל ושותה ביוה"כ ר"ע אומר כ כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם וחכ"א כל העושה מלאכה בט' באב ואינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה שנא'⁽⁹⁾ שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה ממוש כל המתאבלים עליה מכאן אמרו⁽¹⁰⁾ כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה תניא נמי הכי⁽¹¹⁾ כל האוכל בשר ושותה יין בט' באב עליו הכתוב אומר⁽¹²⁾ ותהי עונותם על עצמותם: רבי יהודה מחייב בכפיית המטה ולא הודו לו חכמים: תניא אמרו לו לרבי יהודה לדרבריך עוברות ומניקות מה תהא עליהן אמר להם אף אני לא אמרתי אלא ביכול תניא נמי הכי מודה ר' יהודה לחכמים בשאינו יכול ומודים חכמים לרבי יהודה ביכול מאי בינייהו איכא בינייהו שאר מכות כדחניא⁽¹³⁾ * כשאמרו לכפות המטה לא ממתו בלבד הוא כופה אלא כל הממות כולן הוא כופה אמר רבא הלכתא כתנא דידן⁽¹⁴⁾ ולא הודו לו חכמים כל עיקר: א"ר שמעון ב"ג לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיוה"כ:⁽¹⁵⁾ בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות האחרונות אלא ט"ו באב מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה מאי דרוש זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה אמר רב יוסף אמר רב נחמן יום שהותר שבט בנימן לבוא בקהל שנאמר⁽¹⁶⁾ ואיש ישראל

נשבע במצפה לא יתן בתו לבנימן לאשה מאי דרוש אמר רב ממנו ולא מבנינו⁽¹⁷⁾ (אמר) רבה בר בר חנה א"ר יוחנן יום שכלו בו מתי מדבר מאי דרוש אמר רב ממנו ולא מבנינו⁽¹⁸⁾ (אמר) רבא בר רב הונא אמר רב יוחנן יום שכלו בו מתי מדבר מאי דרוש אמר רב יוחנן יום שביטל הושע בן אלה⁽¹⁹⁾ פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל להגל ואמר לאיזה

צין סנור לכיריים. מקום מנוול שצצית: **אינו רואה סימן ברכה.** מלכות מלאכה: **כל האוכל בשר ושותה יין בתשעה באב עליו הכסוד אומר וספי עונותם על עצמוסם.** בתשעה באב כלומר כסעודה המפסיק זה: **עוצרות ומניקות.** שאינן יכולות לישן על גבי קרקע: **ציכול.** שאפשר לו: **מאי צינייהו.** כיון דזה מודה לו ציכול זה מודה לו בשאינו יכול: **שאר מטות.** שצצית שאינו שוכב בהן. ר' יהודה דמחייב צמתני' ככפיית המטה קמחייב נמי ציכול בשאר

מטות ורבנן סברי מטתו כופה ולא שאר מטות וכדתיניא גבי אצל: **שניסנו זו לוחוס אחרונות.** שצ"ז בתמוז ירד משה מן ההר תמלה ושיצר את הלוחות וצ"ח טחן את העגל וזן את הפושעים ועלה למרוס שטהיה שס שמונים יום ארבעים יום עמד בתפלה דכתיב (דברים ט) ואתנפל לפני ה' ארבעים יום וארבעים לילה וארבעים יום עמד כדראשונה חשוב מי"ז בתמוז עד יום הכפורים והוו להו שמונים יום שנים עשרה שנשמירו מתמוז דהוא חסר ושלשים דאב ותשעה ועשרים דאלול הרי אחד ושבעים ותשעה דתשרי הרי שמונים יום וליל זוט⁽¹⁾ השלים כנגד לילו של י"ז תמוז דלא הוה בחוסצנייה דהא נפק ליה כדר בשעה שעלה השמא הוי לכו פ' שלמין לילה יום וצוקר יום כפור ירד שהוא עשרה בתשרי ואותו היום נקבע ליום כפור להודיע שמתל וניחס על הרעה אשר דבר לעשות לעמו ועל כן נקבע זוט כפור בעשרה בתשרי כך שמעתי: **שהוטרו שבעים לבא זה זוט.** דרחתנא אמר וכל בת יורשת נחלה וגו' (במדבר לו) וכתיב (שם) ולא תסוד נחלה ממטה למטה אחר כי איש ננחלתו ידבקו בני ישראל ועמדו והתירו דבר זה בחמשה עשר באב: **זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו'.** זה מיעוט הוא זה דבור של צנות צלפחד: **לבא נקהל.** לישא נשים לפי שנשבעו ישראל מלהינשא להם כדכתיב בשופטים (כא): **ממנו.** מיעוט הוא דכתיב איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לא גזרו אלא מהם (ממנו) אצל מצניהם לא גזרו: **שכלו מתי מדבר.** דתניא⁽²⁾ כל ארבעים שנה שהיו במדבר ככל ערב תשעה באב היה הכרוז יולא ואומר לאו לחפור והיה כל אחד ואחד יולא וחופר לו קצר וישן צו שמא ימות קודם שיחפור ולמחר הכרוז יולא וקורא יצלו חיים מן המתים וכל שהיה צו נפש חיים היה עומד ויולא וכל שנה היו עושין כן ובשנת ארבעים שנה עשו ולמחר עמדו כולן חיים וכיון שראו כך תמהו ואמרו שמא טעינו בשצצון החדש חזרו ושכצו בקצריהן בלילות עד ליל חמשה עשר וכיון שראו שנמתללה הלצנה בט"ו ולא מת אחד מהם ידעו ששצצון חדש מכיון וכבר מ' שנה של גזרה נשלמו קצעו אותו הדור לאותו היום יו"ט: **דאמר מר כו'.** לפיכך יו"ט הוא: **לא היה הדבור עם משה.** ציחוד ומיציה דכתיב וידבר ה' אלי לאמר אלי נתיחד הדיבור. ואע"ג דמקמי הכי כתיבי קראי צהו וידבר איכא דלאמי לא היה פה אל פה אלא בחזיון לילה. גמגוס: לאיזה

^[1] השלים כנגד לילו של י"ז תמוז דלא הוה בחוסצנייה דהא נפק ליה כדר בשעה שעלה השמא הוי לכו פ' שלמין לילה יום וצוקר יום כפור ירד שהוא עשרה בתשרי ואותו היום נקבע ליום כפור להודיע שמתל וניחס על הרעה אשר דבר לעשות לעמו ועל כן נקבע זוט כפור בעשרה בתשרי כך שמעתי: שהוטרו שבעים לבא זה זוט

^[2] דתניא כל ארבעים שנה שהיו במדבר ככל ערב תשעה באב היה הכרוז יולא ואומר לאו לחפור והיה כל אחד ואחד יולא וחופר לו קצר וישן צו שמא ימות קודם שיחפור ולמחר הכרוז יולא וקורא יצלו חיים מן המתים וכל שהיה צו נפש חיים היה עומד ויולא וכל שנה היו עושין כן ובשנת ארבעים שנה עשו ולמחר עמדו כולן חיים וכיון שראו כך תמהו ואמרו שמא טעינו

^[3] בשצצון החדש חזרו ושכצו בקצריהן בלילות עד ליל חמשה עשר וכיון שראו שנמתללה הלצנה בט"ו ולא מת אחד מהם ידעו ששצצון חדש מכיון וכבר מ' שנה של גזרה נשלמו קצעו אותו הדור לאותו היום יו"ט: דאמר מר כו': לפיכך יו"ט הוא: לא היה הדבור עם משה: ציחוד ומיציה דכתיב וידבר ה' אלי לאמר אלי נתיחד הדיבור

^[4] ואע"ג דמקמי הכי כתיבי קראי צהו וידבר איכא דלאמי לא היה פה אל פה אלא בחזיון לילה

^[5] גמגוס: לאיזה

^[6] לאיזה

^[7] לאיזה

^[8] לאיזה

^[9] לאיזה

^[10] לאיזה

^[11] לאיזה

^[12] לאיזה

^[13] לאיזה

^[14] לאיזה

^[15] לאיזה

^[16] לאיזה

^[17] לאיזה

^[18] לאיזה

^[19] לאיזה